

LPP Bergen 11.11.2023

Erfaringer med et systematisk pårørendesamarbeid i en psykiatrisk klinikk

Mia Iversen, spesialrådgiver, FoU-avd, Klinikk for psykisk helse og rus, Vestre Viken

Program

- Erfaringer med et systematisk pårørendesamarbeid i en psykiatrisk klinikk. Nyere forskning om hva pårørendesamarbeid kan bety for pasienter og ansatte.
  - Å være pårørende til en med psykisk lidelse
  - Psykoedukativt familiesamarbeid
  - Forskning og implementering i vår klinikk
  - Innovasjonsprosjekt

Taushetsplikten i et nytt lys?

- hvordan taushetsplikten kan forstås og praktiseres,

Tips til nettsider podcast filmer om tema pårørendesamarbeid

Organisering i klinikk psykisk helse og rus, PHR

Klinikken består av:

- 10 avdelinger (BUPA, Blakstad, DPSer, ARA)
- Til sammen 50 seksjoner
- ca 1800 årsverk og 2600 ansatte

Forsknings- og utviklingsavdelingen, en stabsfunksjon til klinikkledelsen

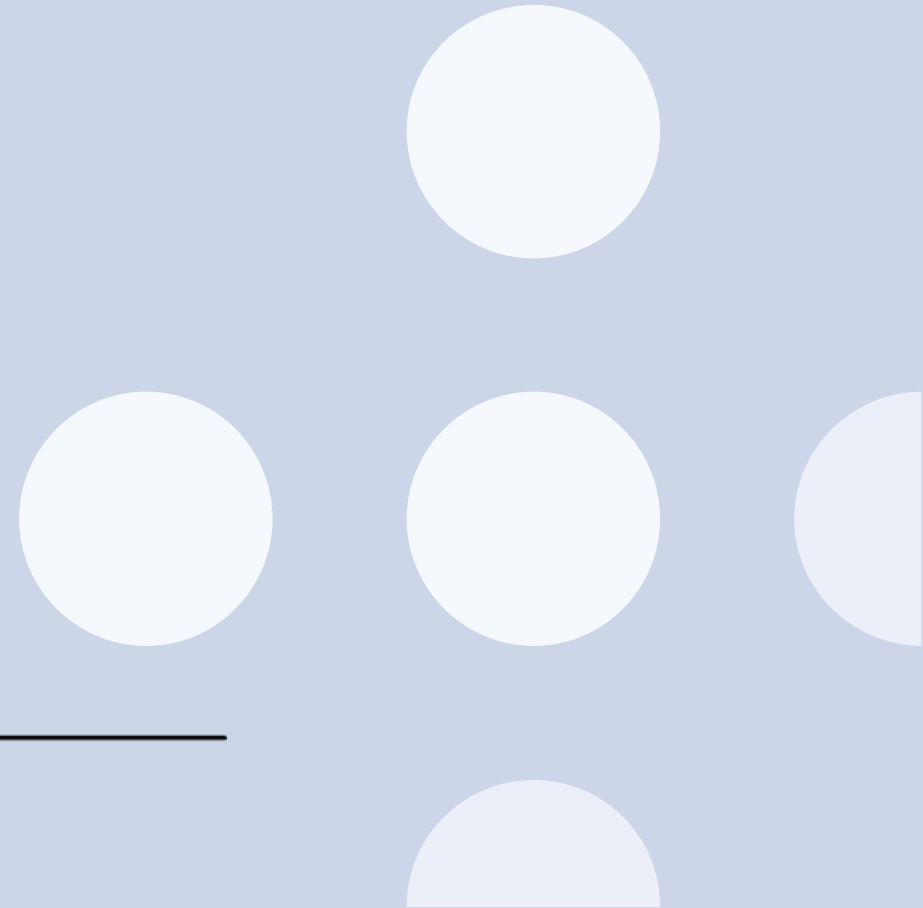
Kjerneoppgaver i FoU-avdelingen:

- Forskning
- Innovasjon
- Kompetanse
- Utvikling

fou-avdelingen@vestreviken.no

Å være pårørende til en med psykisk lidelse

Pårørendes ulike roller

- Kunnskapskilde
- Omsorgsperson
- Del av pasientens nærmiljø
- Pasientens representant
- Med egen behov
- Pårørende vil ofte inneha flere roller samtidig.
- Rollene utløser ulike behov for samarbeid og involvering.

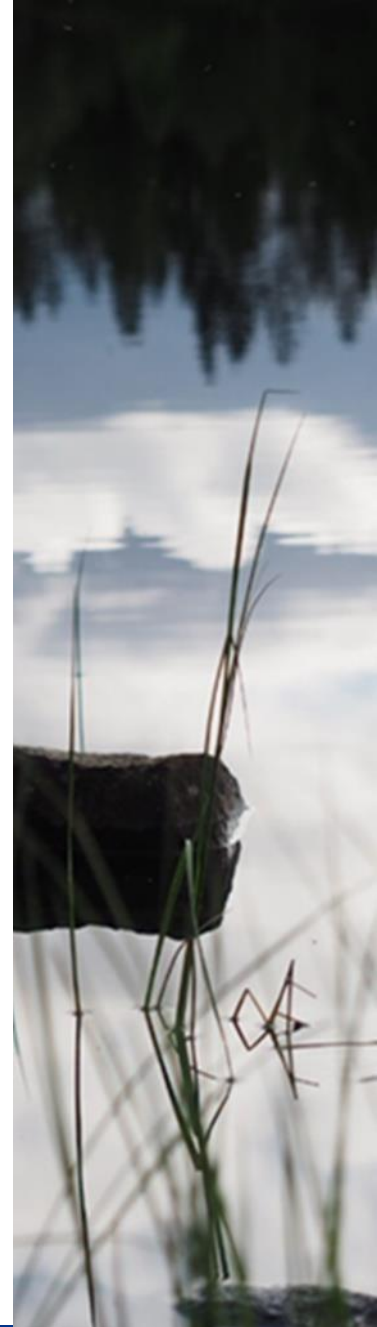
[Pårørendeveileder - Helsedirektoratet](#)

Pårørendes møte med alvorlig psykisk lidelse

Ikke bare personen selv, men familien i sin helhet blir påvirket av den psykiske lidelsen.

Vanlige reaksjoner er:

- Sorg
- Fortvilelse
- Sinne
- Hjelpeløshet
- Krise
- Innskrenkning av egen aktivitet
- Isolasjon
- Skamfølelse og stigma
- Økonomiske problemer

Hva med søsken/barn våre tjenester?

Søsken trenger:

- *“ Som behandler snakker jeg med mange søsken i klinikken som bærer mye fordi de ønsker å ta vare både på sine foreldre og sine syke bror/søster og at det kan bli for mye for noen....”*
- Informasjon og kunnskap
- Å få uttrykke egne bekymringer og følelser
- Kunnskap og forståelse for hvordan det påvirker hverdagen i familien

Familiens rolle ved psykose

- Familien er ikke ansvarlig for utvikling av alvorlig psykoselidelse
- Familiemedlemmer gjør det de kan i forhold til den hjelpen de får til å forstå lidelsen, og å være til hjelp
- Familiemedlemmer er ofte de første til å observere tidlige tegn, og bidrar betydelig i forhold til å komme i kontakt med hjelpeapparatet

Hva kan hjelpe?

- Aksepter at rollen som pårørende kan være utfordrende
- Ikke glem å ivareta deg selv
- Å kunne snakke med andre i samme situasjon
- Søk kunnskap om lidelsen
- Vær i dialog med hjelpeapparatet, etterspør behandlingstilbud som involverer pårørende
- Når den som er syk ikke ønsker å involvere pårørende be om generell informasjon
- Prøv å holde deg aktiv, hold på sosial nettverk. Ha tid til dine egen aktiviteter og positive opplevelser
- Vær åpen om din situasjon, om hvordan du har det.
- Snakk med arbeidsgiver om din livssituasjon, finne sammen tiltak og tilrettelegging på arbeidsplassen
- Se mulighetene for avlastning, be om støtte fra systemet
- Be om hjelp om belastning blir for stor

[Psykose / Bipolar | Støtte og råd til deg med psykose- eller bipolar lidelse \(psykose-bipolar.no\)](https://www.psykose-bipolar.no)

The screenshot shows a web browser window with the URL <https://www.psykose-bipolar.no>. The page title is "Psykose / Bipolar". A search bar contains the text "Søk her..." and a "Søk" button. Below the search bar is a horizontal navigation menu with 14 items: "H", "1", "2", "3", "4", "5", "6", "7", "8", "9", "10", "11", "12", and "13". The "H" item is highlighted with a yellow border. Below the menu is a large banner with a yellow background. On the left, there is a line drawing of a person performing a handstand. In the center, the text reads "STØTTE OG RÅD TIL DEG MED PSYKOSE- ELLER BIPOLAR LIDELSE". On the right, there is a line drawing of a man and a woman standing together. A small camera icon is visible in the top right corner of the banner area.

Hvorfor snakke om familieinvolvering?

- Forskning bekrefter det vi instinktivt vet: Forståelse og støtte fra våre nærmeste er helt avgjørende for at vi skal komme oss gjennom alvorlig psykisk lidelse.
- Er du nærmeste pårørende vil endringen i atferd ofte oppleves uforståelig, skremmende og noen ganger også irriterende, og det er svært vanlig å føle sorg, sinne, hjelpeløshet og skyldfølelse. Det gjør vondt å oppleve at en man står nær plutselig forandrer seg og kanskje trekker seg tilbake. Ofte bringer endringen frem mange følelser hos begge parter som gjør det vanskelig å snakke sammen

[Psykisk lidelse: Behandlingen som virker, men som ikke brukes - Vestre Viken](#)

Pasienters erfaringer om betydningen av å trekke familien inn i behandlingen

Fordi det står i bøker; kan ha hallusinasjoner. Hvordan er det å ha det? Pårørende vet jo ikke det, og trenger å få høre det de óg, så de vet hva de har og hankses med

Norheim, 2013

Klinikers erfaringer med pårørendesamarbeid

«Jeg opplever at det er mange som kan være, når de ikke har informasjon og ikke føler seg som en del av samarbeidet at de er veldig urolige og ringer kanskje veldig hyppig også. Men hvis man på en måte tar seg den tiden og snakker med dem, og hører på dem, og kanskje har en felles samtale da med både pasient og pårørende at det blir en større ro for de, for de pårørende. Også for pasienten selvfølgelig.»

Hentet fra forelesing av
Lars Hestemark
PhD. Stipendiat/forsker ass.
Senter for Medisinsk Etikk, UIO

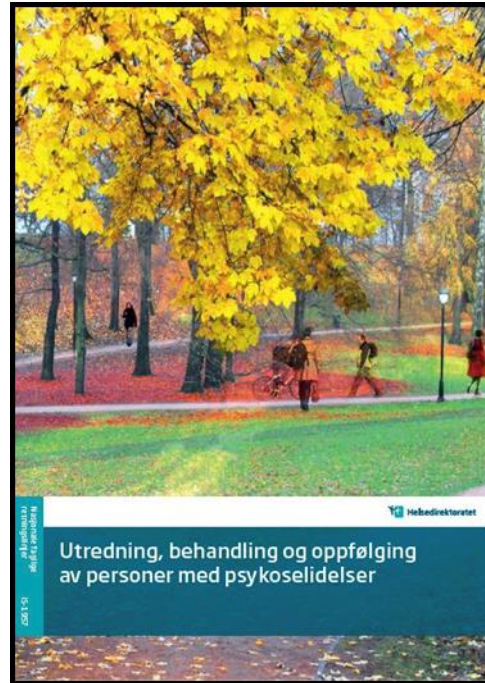
Pårørendeinvolvering kan

- redusere tilbakefall
- føre til færre symptomer
- bedre sosial fungering
- gi nyttig erfaringsutveksling
- gi økt mestring og tilfredshet hos pasient og pårørende

Kilder: Lucksted A, McFarlane W, Downing D, Dixon L. Recent developments in family psychoeducation as an evidence-based practice. J Marital Fam Ther. 2012;38(1):101–21. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2011.00256.x>.

[Utredning, behandling og oppfølging av personer med psykoselidelser – Nasjonal faglig retningslinje \(fullversjon\).pdf \(helsedirektoratet.no\)](#)

Nasjonale retningslinjer og veiledere

Pasientforløp
for psykisk
helse og rus

Kommuner og helseforetak

Kapittel 2.1

Plikt til pårørendeinvolvering og støtte

- › Kommuner og helseforetak skal ha systemer for pårørendeinvolvering på flere nivåer
- › Kommuner skal tilby avlastningstiltak for å lette omsorgsbyrden
- › Helse- og omsorgstjenester skal sørge for opplæring, veiledning og støttetilbud til pårørende
- › Helseforetak skal ha barneansvarlig personell
- › Kommuner skal ha systemer som sikrer oppfølging av barn som pårørende

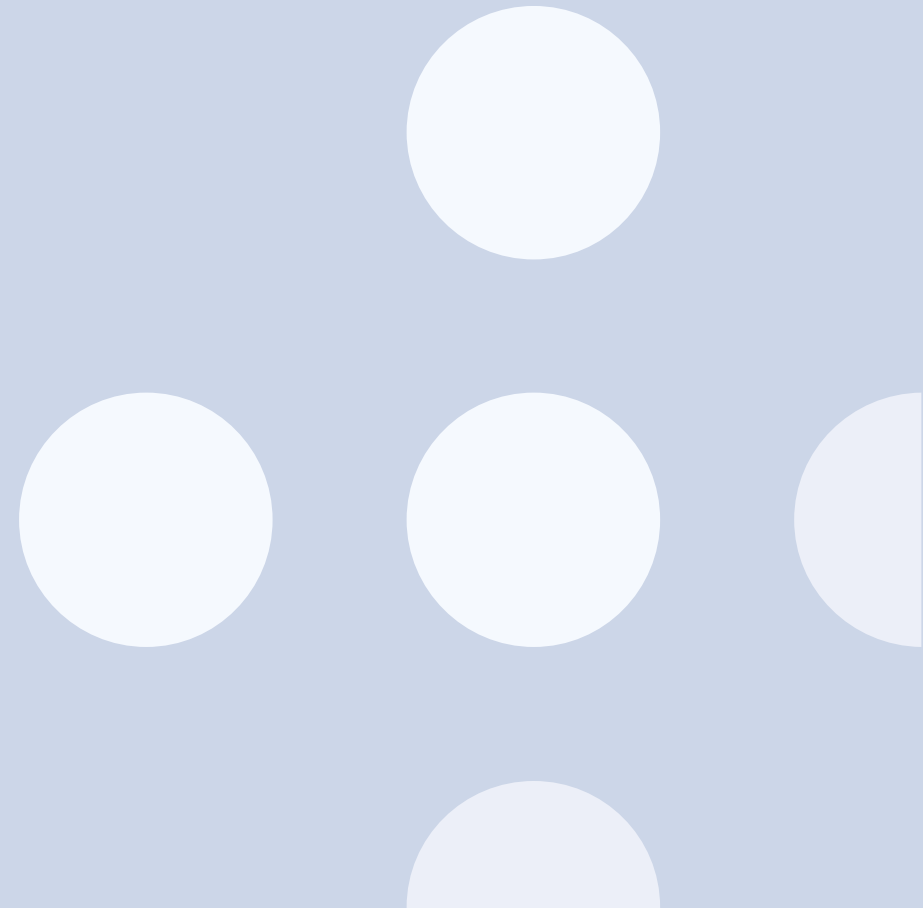

Film

- [Å være pårørende til en med psykisk lidelse - YouTube](#)

Hva er et psykoedukativt famiiesamarbeid

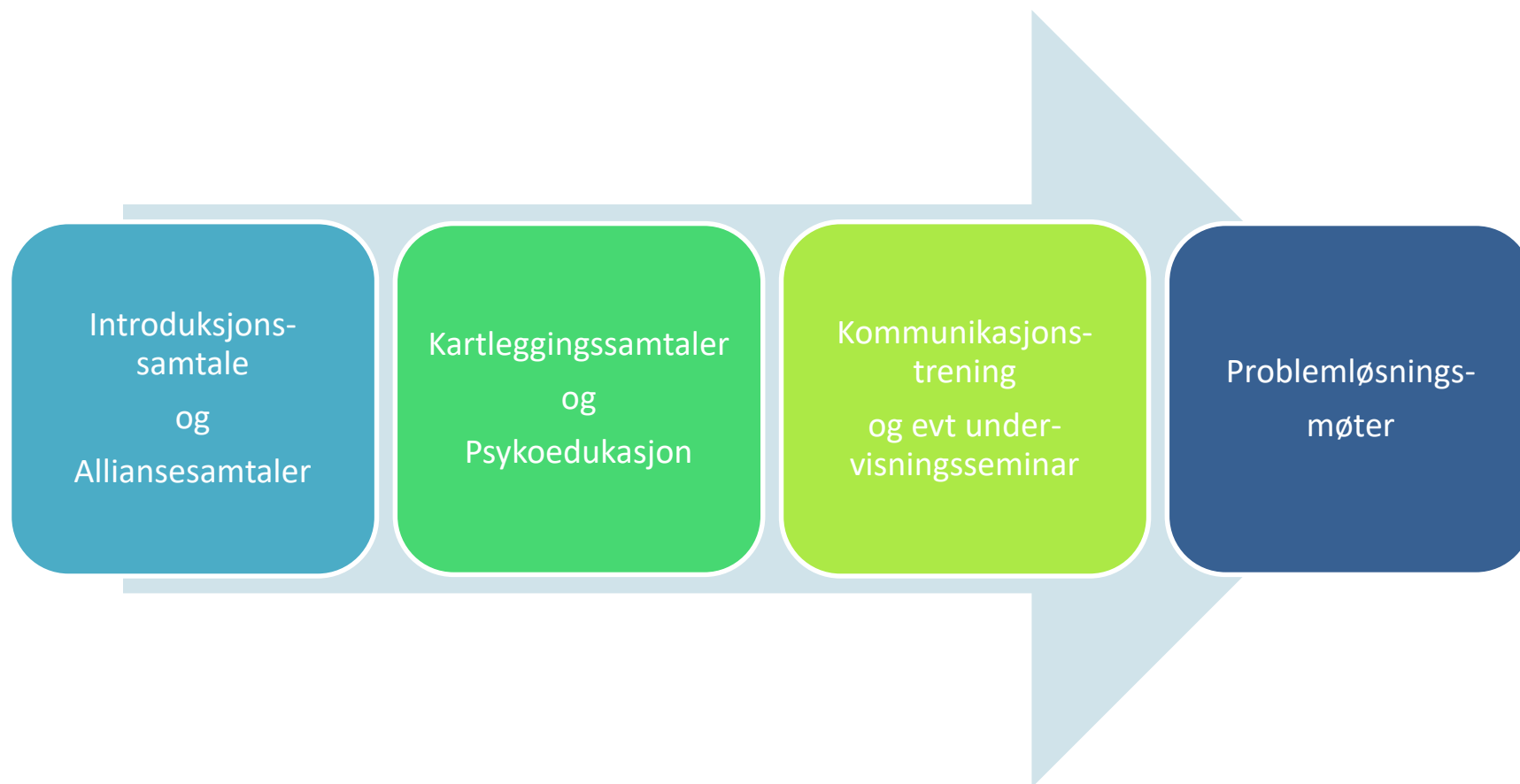

Hva er et psykoedukativt familietilbud?

En metode for å samarbeide med pasientens viktigste omsorgspersoner

- Baseres på et profesjonelt partnerskap
- Kombinerer optimal informasjon om lidelsen, trening på problemløsning, bedre kommunikasjonsferdigheter, øke mestringsferdigheter og utvikle sosial støtte
- Reduserer stress og bekymringer, øker kunnskap hos alle involverte

- [Familiegruppe kan hjelpe deg - YouTube](#)

Psykoedukativt familiesamarbeid (PEF)

Forankring av PE familiesamarbeid ved psykoselidelser i psykisk helsevern

- Psykoedukativt familiesamarbeid er anbefalt behandling med høyeste rangering i Nasjonal faglig retningslinje for psykoselidelser (2013)
- I pasientforløp ved psykose fremkommer det at behandlingen skal inneholde familiesamarbeid med vekt på formidling av kunnskap og støtte til å mestre hverdagen (2019)
- Psykoedukativt familiesamarbeid dekker svært mange av anbefalingene i Pårørendeveilederen (2017)
- Familiegruppe eller flerfamiliegruppe inngår som mestringsiltak i det nye samvalgsverktøyet

Hva kan familiesamarbeid bidra til

- Redusere stress og bedre familieklima
- Forebygge tilbakefall
- Bedre personens funksjon; skole/jobb, sosialt, dagligliv
- Bedre familiens forståelse
- Hjelp familien til å mestre situasjonen og bli bedre støttespillere
- Bedre samarbeidet mellom bruker, familie og helsevesen

Kunnskapsdeling er en rød tråd

- Deling av kunnskap og dialog for å forstå
  - Symptomer og funksjonssvikt; hva er aktuelt?
  - Kognitive vansker
  - Stress; kartlegging av stress, hvordan merkes stress, hvordan mestre stress?
  - Kommunikasjon; kunnskap og øvelser
  - Familiestøtte; hva er til hjelp og hvordan gjøre det?
  - Krise-/mestringsplan

[Å snakke godt sammen - YouTube](#)

Review og meta-analyse, 2019

Effectiveness of Family Intervention for Preventing Relapse in First-Episode Psychosis Until 24 Months of Follow-up: A Systematic Review With Meta-analysis of Randomized Controlled Trials. Camacho-Gomez M, Castellvi P, 2019

- Det anslås at 85% av pasientene får tilbakefall i løpet av de første årene etter en førsteepisode med psykose
- Tilbakefall kan øke risikoen for:
  - at lidelsen blir kronisk
  - selvmordsatferd
  - svekket funksjonsevne
- Tiltak like etter en førstegangs episode er en nyttig strategi for å forhindre tilbakefall og redusere funksjonssvikt på grunn av schizofreni

Konklusjon

Familieintervensjoner ved førstegangpsykose (min. 6 mnd) sammenlignet med ordinær behandling og ordinær behandling pluss andre psykososiale tilbud:

- Opptil 24 måneder etter intervensjonen ble det estimert en reduksjon i tilbakefallsrisiko på 58%
- Færre dager med sykehusinnleggelse
- Reduksjon av psykotiske symptomer
- En betydelig forbedring i funksjon

Camacho-Gomez M, Castellvi P, 2019

Flerfamiliegruppe behandlingstilbud i Vestre Viken i 2023

- For personer med psykose og deres familier , fra 16 år,
- For personer med Bipolar lidelse og deres familier
- For personer med autismspekter forstyrrelse
- For personer med psykose og deres familier fra 20-35 år

Ta kontakt:

Mia Iversen spesialrådgiver | FoU-avd

Vestre Viken | klinikk for psykisk helse og rus

Mia.Iversen@vestreviken.no

Mob 911 897 66

Hvordan foregår en familiegruppe?

- I psykoedukativt familiesamarbeid kan pasienten være med helt, delvis eller ikke.
- Familien inviteres inn til et strukturert samarbeid over tid. Her vil man jobbe med fokus på ressurser og mestring.
- Ved oppstart får pasienten og familien tid og mulighet til å fortelle om sin opplevelse av situasjonen, hver for seg.
- Deretter tilbys de et opplegg som omfatter informasjon om psykose eller bipolar lidelse og behandlingstilbudet (psykoedukasjon), sammen med støtte til å løse dagliglivets utfordringer over tid.

Hva er det som er virksomt ved å delta i en familiegruppe?

- For å oppnå effektiv behandling i en gruppe som består av én familie anbefales det 10-12 samtaler à 45 minutter hver 14.dag.
- Studier har vist at familiearbeid har positive konsekvenser for pasientene fordi det øker sosial fungering, hvordan de følger opp behandling, samt at det reduserer tilbakefall, antall sykehusinnleggelseser og døgn tilbrakt på sykehus. I tillegg får familien og nære omsorgspersoner bedre livskvalitet.

Hva er mest hjelpsomt i familiegrupper?

(uttalelser fra pasienter)

- Hverdagspraten.
- At vi prater om vanskelige ting og finner en løsning på det.
- Skoleplanen.
- Å forstå hva problemet er og finne måter å løse det på.
- Det som har vært mest hjelpsomt er hvordan jeg skal planlegge hverdagen som vil føre til mindre stress og mindre sannsynlighet for samme psykose lidelse jeg hadde i fjor.
- Sitte sammen med mamma og pappa.
- Problemløsningene.
- Høre tankene til resten av familien.
- At alle fikk si det de mener.

Hva som har vært mest hjelpsomt i familiegrupper (uttalelser av familiemedlemmer)

- Faktisk ha dedikert tid til å snakke om disse tingene, veiledet, uten forstyrrelser, i et veldig sympatisk klima.
- Åpen dialog, bra å ha en struktur som man følger i samtalen, så alle får sagt sitt.
- At alle har kommet til ordet og de andre har lyttet samtidig.
- Snakke sammen med god struktur.
- Diskutere/problemløse rutiner rundt legging for å redusere konflikter. Hjelp til å tenke nytt. Møte med erfaringsformidler.
- Sette opp plan/planlegging, snakke sammen
- Å huske hvordan vi skal gjøre det i helgene.
- Å snakke sammen om utfordringer og finne løsninger. Har fått lettere/bedre kommunikasjon hjemme med HP

Psykoedukative flerfamiliegrupper

Manual for Flerfamiliegruppemøter

1. Møte:

Presentasjonsmøte

2. Møte:

Hvordan sykdommen har forandret våre liv

3. Møte og utover:

Problemløsning:

15 min. småsnakk

20 min. runde

5 min. problemvalg

45 min. problemløsning

5 min. småsnakk

Eksempler på problemløsning

- Hvordan kan jeg klare en ny utdanning?
- Hvordan klare å ikke gjøre "for mye"?
- Hvordan håndtere hverdagen når jeg har tunge perioder?
- Hva kan jeg gjøre for å håndtere uforutsigbarhet?
- Hvordan kan jeg takle stemmene som kommer om kvelden?
- Hva skal til for å lykkes med å bo i egen bolig?
- Hva kan jeg gjøre når jeg merker at jeg sover dårlig?

Bakgrunn for BISP-prosjektet

Forskningsprosjektet Bedre pårørendesamarbeid

Bedre pårørendesamarbeid (BPS)

Bedre behandlingstilbud

- Et basistilbud til alle pasienter og pårørende
  - Minst tre samtaler om familiesamarbeid
  - Skriftlig informasjon
  - Pårørendekurs
  - Krise/mestringsplan
- Tilbud om psykoedukativt familiesamarbeid til flest mulig

Implementeringstiltak på systemnivå

- Pårørendekoordinator (PEF-koordinator)
- Opplæring og veiledning av helsepersonell
  - Grunnleggende pårørendesamarbeid
  - Psykoedukativt familiesamarbeid
- Rutiner og prosedyrer for familiearbeidet

Fakta om forskningsprosjektet

Bedre pårørendesamarbeid (BPS)

- Finansiert av Norges forskningsråd
- Samarbeid mellom UiO, Ahus, Vestre Viken, TIPS Sør-Øst, OsloMet og deltagerenhetene
- Tidsramme 2017 – 2023; intervensjon fra vår 2019 – høst 2020 + implementeringsstøtte 2021 til kontrollenhetene
- 15 DPS-enheter fordelt på 14 klynger

Mer info (personer/kontakt):

- [Bedre Pårørendesamarbeid - Institutt for helse og samfunn \(uio.no\)](#)

Protokollartikkel:

- [Implementation of guidelines on family involvement for persons with psychotic disorders in community mental health centres \(IFIP\): protocol for a cluster randomised controlled trial | BMC Health Services Research | Full Text \(biomedcentral.com\)](#)

Systematisk pårørendesamarbeid ved psykoselidelser, Vestre Viken

Hvilke seksjoner deltar når?

Forbedringsarbeid ved følgende enheter

2019 - 2021:

- FACT, Ringerike DPS (intervensjonsenhet i BPS-prosjektet)

2020 - 2023:

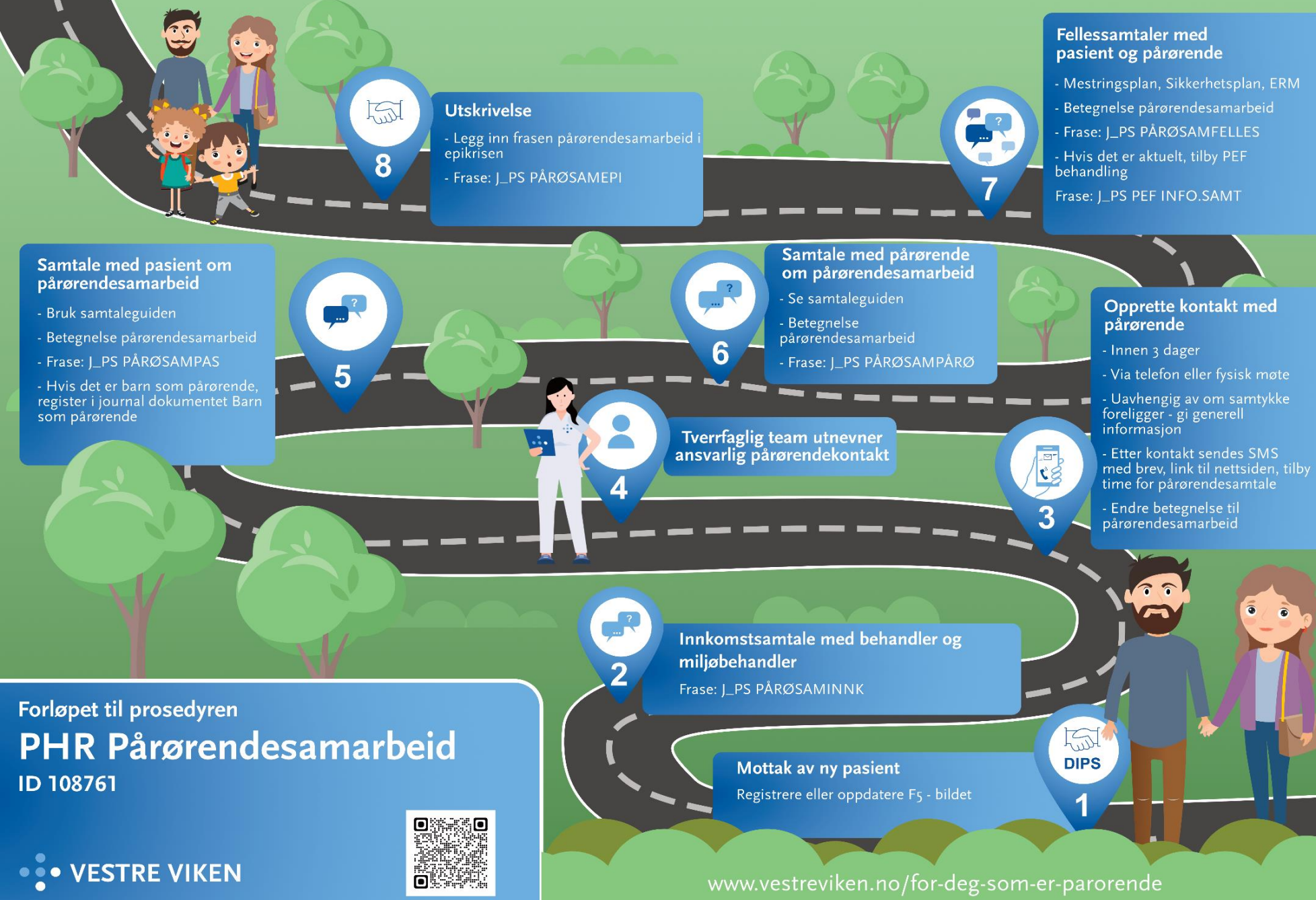
- Døgnseksjon, Ringerike DPS

2021 - 2023:

- Ringerike DPS poliklinisk behandling (alle minus Hallingdal)
- Kongsberg DPS (alle)
- Bærum DPS (Pol 1 og døgn)
- Asker DPS (alle minus allmenpol)
- Drammen DPS (kun døgnseksjonen)
- Blakstad ASP

Forløpet i pårørendesamarbeid

Samtaleguiden

Guide for samtaler med pårørende

BRUK DIPS FELLEFRASE:
J_PS PÅRØSAMPAS

	Dato
1. Hvorfor samarbeid med pårørende er viktig	
• Introduser deg selv. • Fortell kort hvordan enheten jobber for å få til et godt familiesamarbeid, og at dette er en del av behandlingen. • Snakk med pasienten om hvilke fordeler det gir å samarbeide med familien: - hjelpe familien til å forstå pasientens utfordringer og dagligdagse problemer - styrke eller eventuelt gjenopprette relasjoner - bedre pasientens livssituasjon og fungering - redusere stress og belastning, og bedre livskvalitet • Tydeliggjør at åpenhet og støtte fra familie og venner er viktig • Normaliser at det er vanlig at det oppstår konflikter og misforståelser når familien er påvirket av alvorlig sykdom eller krise • Gi eksempler på hvilken informasjon vi ønsker å motta: - Psykoedukasjon som kan bidra til at pårørende kan forstå og hvordan det kan oppleves å være syk (se filterbilder i metodebok del 4) - tilbud ved seksjonen	

Guide for samtaler med pårørende

BRUK DIPS FELLEFRASE:
J_PS PÅRØSAMPÅR

	Dato
1. Snakk med de pårørende om at samarbeid er ønskelig, og gi generell informasjon.	
• Innled med småprat. For eksempel snakk om hvordan du og de kom seg til møtet. Fortell om hvordan dere har det for hverandre. Hensikten er å lage en avslappet og likeverdig atmosfære. • Introduser deg selv. Fortell kort hvordan enheten jobber for å få til et godt familiesamarbeid. Snakk med pårørende om hvilke fordeler det gir å samarbeide med familien: - styrke eller eventuelt gjenopprette relasjoner i familien og nettverket - bedre pasientens livssituasjon og fungering samt redusere risikoen for å få tilbake sykdommen - redusere stress, belastning og bedre livssituasjonen til de pårørende - hjelpe familien til å forstå pasientens utfordringer bedre, og bruke forståelsen til å håndtere utfordringene - hjelpe familien til å forstå pasientens utfordringer bedre, og bruke forståelsen til å håndtere utfordringene • Tydeliggjør at åpenhet og støtte fra familie og nettverk øker sjansen for å få det beste resultatet • Normaliser at det er vanlig at det oppstår konflikter og misforståelser når familien er påvirket av alvorlig sykdom eller krise	

Guide for fellessamtaler med pasient og pårørende

BRUK DIPS FELLEFRASE:
J_PS PÅRØSAMPÅR

1. Introduksjon til dagens samtale
• Hensikten med samtalen er å møtes, involvere pårørende i mestringsplanen (11) og å snakke om veien videre   • Presenter dere og innled med småprat som involverer både pasient og pårørende.   • Gjenta kort: - hvordan enheten jobber med pårørendesamarbeid (både familie og venner)   - at samtaler dere har hatt hver for seg har vært et ledd i dette samarbeidet
2. Oppsummering av tidligere samtaler
• Trekk fram de positive sidene de har formidlet om hverandre gjennom tidligere samtaler   • Anerkjenn hvordan både pasienten og pårørende har håndtert situasjonen, og hvordan de har støttet hverandre   • Oppsummer utfordringer og få fram hvordan dette ofte kan knyttes til stress, gjensidige bekymringer for den andre og vanskeligheter med å snakke sammen uten støtte fra helsepersonell. Normaliser dette.

System for å sikre utdeling - informasjonsdeling

Generell informasjon til pårørende

Pårørendekonvolutten (sendes eller gis i samtale):

- Brev til deg som er pårørende
- Brosjyre - seksjonens behandlingstilbud
- Informasjon om PEF og seminarer

Nettsiden [For deg som er pårørende - Vestre Viken](#)

- Utviklet i samarbeid med pårørende
- Inneholder all viktig fagstoff, nyttig å vite
- Hvordan hjelpe som pårørende
- Informasjon om PEF, undervisning/seminarer
- Liste over aktuelle nettsteder
- Aktuelle brosjyrer
- Informasjon om alle behandlingsteder og kommuner i vårt opptaksområde

For deg som er pårørende

Det kan være svært krevende å være pårørende når noen du er glad i får en psykisk lidelse eller en ruslidelse. Ofte vil en slik situasjon innebære store belastninger for deg og din familie. Et samarbeid mellom pasient, pårørende og behandler vil ofte kunne bidra til bedring. Som pårørende er du pasientens viktigste støttespiller, og det er derfor av stor betydning at du mottar relevant informasjon og veiledning. På denne siden har vi samlet kunnskap, tips og råd til deg som er pårørende. Her får du også nyttig informasjon om hvordan du kan ta vare på deg selv og din familie i en utfordrende tid. Denne siden er også relevant for pasienter, nettverk og ansatte.

Kjekt å vite

[Å være pårørende til en med psykisk lidelse \(film\)](#) →

[Digitalt hjelpemiddel om psykose \(REACT\)](#) →

[Læringsprogram om psykose og hva som kan hjelpe](#) →

Fagstoff

[Bedre samarbeid](#) →

[Pårørende som kunnskapskilde](#) →

[Familiearbeid for en rekke psykiske lidelser \(podcast\)](#) →

[Pårørendes erfaringer \(engelsk\)](#) →

Ofte stilte diagnoser

[Angst](#) →

[Autismespekterdiagnoser \(ASD\)](#) →

[Bipolar lidelse](#) →

[Bipolar webinar \(film\)](#) →

Bidra som pårørende

[Psykose / bipolar](#) →

[Familiegruppe kan hjelpe deg \(film\)](#) →

[Familiegruppe som behandlingstilbud](#) →

[Flerfamiligruppe](#) →

Pårørendeseminarer åpent for alle

- Hvert år en til to ganger
- Informasjon legges ut digitalt på Vestre Vikens nettside og facebook
- Deg som er pårørende - nettside
- mail til hver seksjon
- Gis/sendes til pårørende

Neste seminar:

- [Undervisningsseminar om psykoselidelser - Vestre Viken](#)

VESTRE VIKEN LPP Askar og Bærum

Undervisningsseminar om psykoselidelser og schizofreni

19. og 30. oktober 2023, kl. 17.30 - 20.00

Hensikten med seminaret er å gi kunnskap om hvordan man kan forstå psykose, hva som er god behandling og hva som kan bidra til å støtte den enkelte i bedringsprosessen. Fagkunnskap og erfaringskunnskap vil formidles.

Tor Gunnar Værnes Psykologspesialist, dr.philos ved TIPS Sør- Øst, Oslo Universitetssykehus.	Mia Iversen Spesialrådgiver, FøU-avd, spesialsykepleier, master i klinisk helsearbeid.	Chantel Kolstad Erfaringsfor- midler.	Audun Welander-Vatn Overlege med ansvar for utdanning ved Blakstad Sykehus Blakstad, fornen.	Madeleine Kolstad Pårørende

Seminaret retter seg til pårørende men er åpent for alle

19. Oktober kl 17.30-20.00
Ulike former for psykose, behandling og forløp, ved Audun Welander-Vatn

30. oktober kl 17.30-20.00
Hvordan forstå psykose og forstyrrelser i selvpålevelse? ved Tor-Gunnar Værnes.

Om familiens rolle, ved Mia Iversen
«Jeg tenkte det ville gå bra uansett» - en historie om søsken som pårørende, ved Chantel Kolstad og Madeleine Kolstad.

Kurssted: Auditoriet, Bærum sykehus, Sogneprest Munthe-Kaas vei 100, 1346 Gjøttum.
Kaffe/te, kake og frukt serveres.
Seminaret er gratis
Vennligst meld dere på via nettskjema, gjerne innen 13.okt:
<https://nettskjema.no/a/350495>

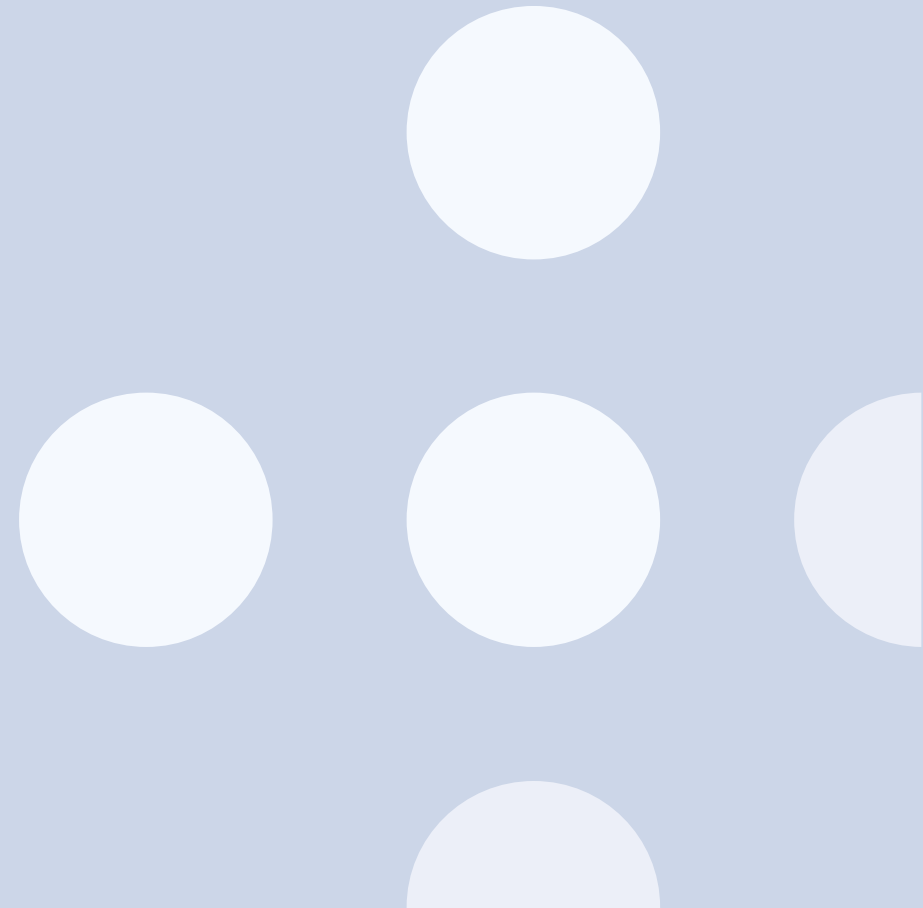
Kontakt Amela Rogonja for mer informasjon
mobil 90 07 31 26

Arrangør: Forsknings- og utviklingsavdelingen, Psykisk helse og rus, Vestre Viken og LPP Askar og Bærum

BISP-prosjektet

Basissamtaler i systematisk pårørendesamarbeid

Involver oss til pasientens beste!

Rutinemessig bruk av basissamtaler for pårørendeinvolvering

- FoU-avdelingen er prosjekteier og leder prosjektet
- Samarbeidspartnere:
  - Senter for medisinsk etikk ved UiO
  - Sykehuset i Vestfold og Sykehuset Østfold
  - Mental helse, LPP, Pårørendealliansen
  - TIPS Sør-Øst
  - Helsedirektoratet
- Tildelt 1.5 million kroner i innovasjonsmidler fra Helse Sør-Øst

[Forskning bidrar til utvikling og innovasjon i helsetjenestene](#)

Støtter arbeidet med innføring av rutinemessige basissamtaler

Innhold:

- Samtaleguide for basissamtaler
- Scenarier og illustrasjonsfilmer (SIM-lab)
- E-læringsprogram for bruk av samtaleguide
- Retningslinjer for gjennomføring av basissamtaler i eHåndbok-systemet
- Fraser til bruk i journalsystemet DIPS
- Indikatorer til bruk av SPC-målinger

Digitalt opplæringsprogram

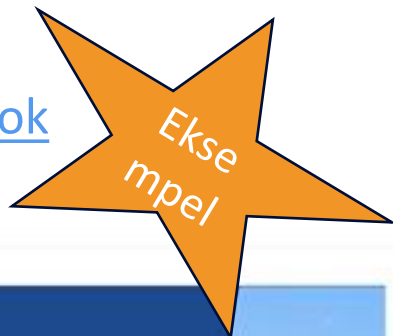
Programmet testes ut ved:

- døgnsesjon, Ringerike DPS
- Døgnsesjon, ARA
- FACT, Drammen DPS
- fire døgnsesjoner ASP, Blakstad sykehus
- en sykehusavdeling ved Sykehuset Østfold
- et DPS eller en sykehusavdeling ved Sykehuset i Vestfold

Hvilke digitale verktøy skal vi utvikle og hvordan?

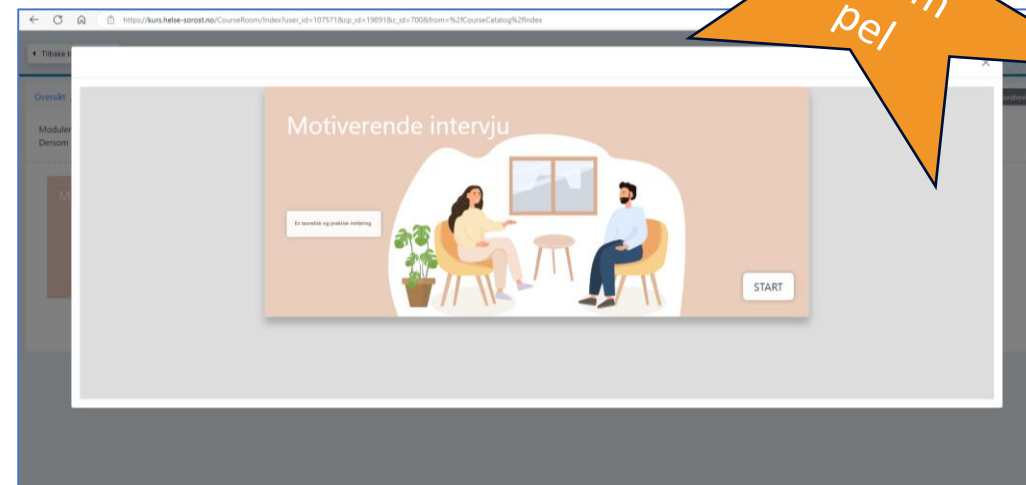
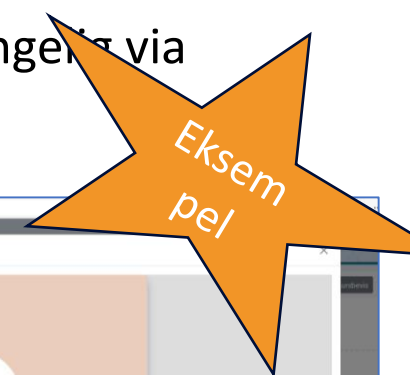
- [Stemningsdagbok \(vimeo.com\)](https://vimeo.com/107571842)

Stemningsdagbok

Vi skal lage **undervisningsfilmer**, en **nettportal** med tekst og filmer, samt utvikling av **e-læringsprogram** og eventuelt **VR-filmer**.

- E-læringsprogram tilgjengelig via læringsportalen

Guide for samtale med pasient om pårørendesamarbeid

Guide for samtale med pårørende om pårørendesamarbeid

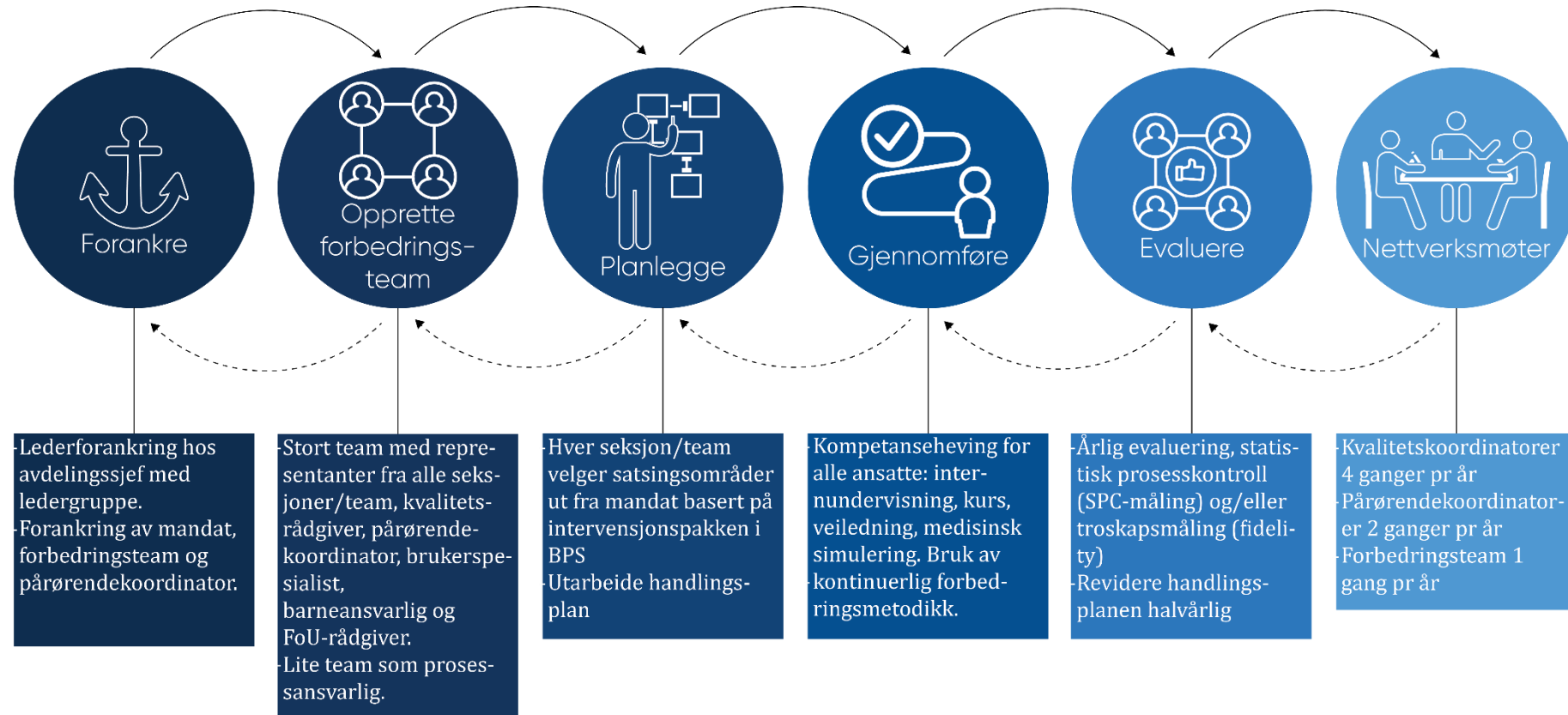

Guide for samtale med både pasient og pårørende

Forbedringsarbeid ved kontrollenheter Vestre Viken, basert på BPS-prosjektet UiO

Forbedringsprosjektet ledes av forbedringsagenter fra FoU-avd som bistår med gjennomføring og veiledning i prosjektledelse, forbedringsmetodikk og metoder for pårørendesamarbeid.

Avslutningskonferanse

Ved psykoselidelser er det viktig å få til et godt samarbeid mellom pasient, pårørende og helsepersonell i psykisk helsevern. Norge har hatt nasjonale retningslinjer for pårørendesamarbeid i flere år, men disse anbefalingene er i varierende grad tatt i bruk, på tross av høy evidens og stor nytte for pasienter og pårørende. Forsknings- og implementeringsprosjektet [Bedre Pårørendesamarbeid](#) (BPS) har derfor hatt som mål at anbefalingene i større grad skal tas i bruk ute i helsetjenesten.

UNIVERSITETET
I OSLO

NO EN

Meny

[← Om UiO](#) [← Aktuelt](#) [← Universitetsplassen](#) [← Domus Bibliotheca](#) [← Arrangementer i Domus Bibliotheca](#) [← 2023](#)

Godt pårørendesamarbeid ved psykoselidelser

Deltakere fra prosjektet Bedre Pårørendesamarbeid oppsummerer fem års forsknings- og implementeringsarbeid i psykisk helsevern.

Tid og sted: 14. des. 2023 10:00 – 15:00, [Domus Bibliotheca](#)
[Legg til i kalender](#)

[Godt pårørendesamarbeid ved psykoselidelser - Universitetet i Oslo \(uio.no\)](#)

Spørsmål om prosjektet?

Ta kontakt med oss!

Nina H. Mjøsund

Prosjekteier

E-post:

Nina.Helen.Mjosund@vestreviken.no

Hilde N. Nymoen

prosjektmedarbeider

E-post:

Hilde.Nybakk.Nymoen@vestreviken.no

Mobil: 90099703

Eva Marie (Mia) Iversen

prosjektleder

E-post:

mia.iversen@vestreviken.no

Mobil: 91189766

**Nyttig linker, video,
podcast og referanser til
forskning**

REACT- NOR

Nettbasert, veiledet selvhjelpsverktøy til pårørende.

Utviklet i nært samarbeid med personer med psykoselidelse og forskere ved Lancaster Care NHS Foundation Trust i England.

REACT inneholder både en psykoedukativ del og CBT-baserte oppgaver som skal hjelpe pårørende å implementere kunnskapen i egen hverdag.

TIPS Sør-Øst har tidligere oversatt Selvhjelpsverktøyet til norsk (REACT-NOR) og har gjennomført en vellykket pilot ved Sykehuset i Vestfold.

Pårørende fikk tilgang til verktøyet og tilbud om ukentlig støtte av en erfaren familieterapeut over telefon.

Du finner verktøyet på nettsiden www.reacttoolkit.no

Hva er REACT?

- Forskning har vist at god forståelse av symptomer og konkrete verktøy til bruk i hverdagen kan redusere stressnivået.
- REACT kan være et slikt verktøy, og skal hjelpe pårørende til å forstå hva en psykose er og bli bedre rustet til å håndtere situasjoner og påkjenninger som måtte komme i kjølvannet av å ha en psykose i nær familie

Hva går tilbudet ut på?

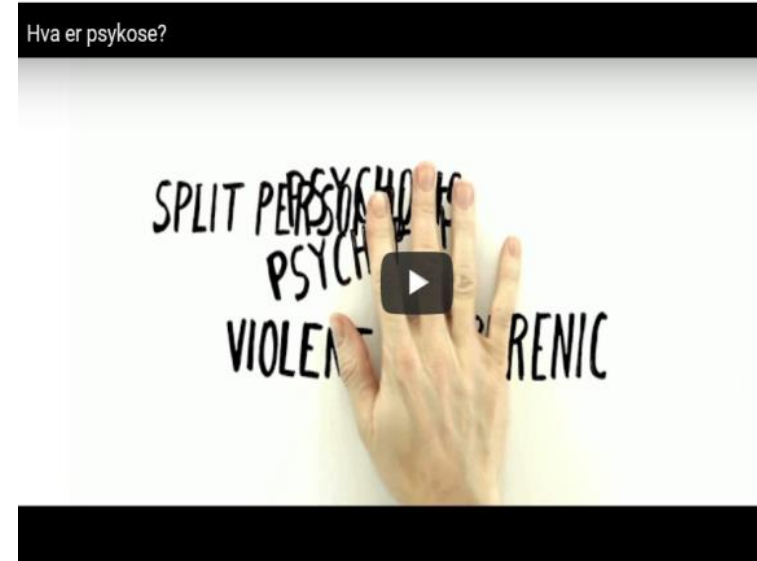
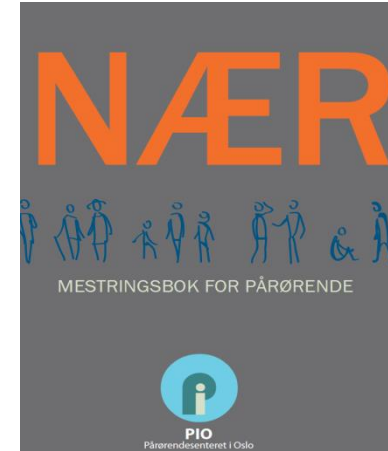
- Tilbudet innebærer at du vil møte en ansatt i sykehuset, en REACT-veileder, som har utdannelse innen psykoedukativt familiearbeid og opplæring i bruk av REACT.
- REACT-veilederen vil være tilgjengelig for samtale på telefon/video opptil 1 time hver uke i 4 måneder. Veilederen vil svare på spørsmål pårørende måtte ha for å kunne bruke programmet mest mulig hensiktsmessig med tanke på egne problemstillinger.
- Veilederen vil også bruke sin bakgrunn fra familiearbeid for å bistå deg som pårørende, så godt som mulig.

Verktøykassen

- Nettside (åpen): reacttoolkit.no
- 13 seksjoner;
  - Innledning + 10 tematiske kapitler + liste over ressurser + faguttrykk og ordliste
  - Pårørende kan selv velge prioritering og rekkefølge
  - Vi må kunne alle godt
- Hvert tematiske kapittel inneholder
  - Informasjon
  - Eksempler/historier
  - Oppgaver for familiemedlemmene (krever veiledningsstøtte)
- Arbeidsark: <https://www.reacttoolkit.no/wp-content/uploads/2016/05/REACT-Arbeidsark.pdf>

Filmer og nettsteder

Podcast om familiesamarbeid

- Er du interessert i å høre mer om hva et psykoedukativt familiesamarbeid handler om, kan du høre podcast om temaet der Irene Norheim intervjues av professor Jan Ivar Røssberg på UiO/OUS om temaet familiararbeid som en egen episode av «Psykopodden» - Se episode 25: Familiararbeid (30 min):
- [Psykopoden - Det medisinske fakultet \(uio.no\)](https://www.uio.no/psykpodden)

Podcast: Å støtte dem som hjelper

- Kristiane Myckland Hansson mistet moren sin i selvmord da hun var 24 år gammel. Else Kåss Furuseth var bare 11 da det samme skjedde med henne. Begge har erfaringer som pårørende og etterlatte som har motivert dem til å engasjere seg for at andre pårørende skal få den støtten som er nødvendig. I denne poden møter du dem i samtale med Anne Kristine Bergem ved Pårørendesenteret.
- [Å støtte dem som hjelper - Pårørendesenteret \(parorendesenteret.no\)](https://parorendesenteret.no)

Selvforstyrrelser (norsk versjon) - YouTube

side > Fag og forskning > Selvforstyrrelser

RESSURSSIDE FOR FAGPERSONER, PASIENTER OG PÅRØRENDE

Selvforstyrrelser

Selvforstyrrelser er en spesiell type endringer eller forstyrrelser i menneskers identitetsopplevelse, som hos noen kan innebære økt risiko for å utvikle psykose.

Tidlig oppdagelse av forstadier av alvorlig psykisk lidelse kan gi bedre muligheter for forebygging og tidligere behandling, blant annet av psykoselidelser. Dette er vist å gi bedre behandlingseffekt og mer gunstig forløp over tid. Kunnskapen omkring tidlige tegn på

Paul Møller

- [Paul Møller: Opplevelse og erfaring - psykose og selvforstyrrelse – YouTube](#)
- [Selvforstyrrelse og psykose – YouTube](#)
- [Dr med Paul Møller om selvforstyrrelser Pasientenes selvopplevelse og selvforståelse utredning og – YouTube](#)

Bok:

- [Schizofreni – en forstyrrelse av selvet, boklansering på Litteraturhuset 4/6-18 – YouTube](#)
- Psychosis Risk and Experience of the Self Understanding the Individual Development of Psychosis as a Basic Self-disturbance

Lars Linderoth

- [Lars Linderoth: Hva er psykose og hvordan følge opp personer med psykoseproblematikk – YouTube](#)
- [Lars Linderoth: Behandling av psykose - YouTube](#)

Kortfilmer om psykose

- Hva er psykose? Myter og misforståelser:
- <https://psykose-bipolar.no/>

- Tankens kraft-ved psykose:
<https://vimeo.com/87998026>

- Psykoser hos barn og unge:
<http://webtv.medinfo.no/Mediasite/Play/5a60116a3fd54bb28861983eec2554541d>

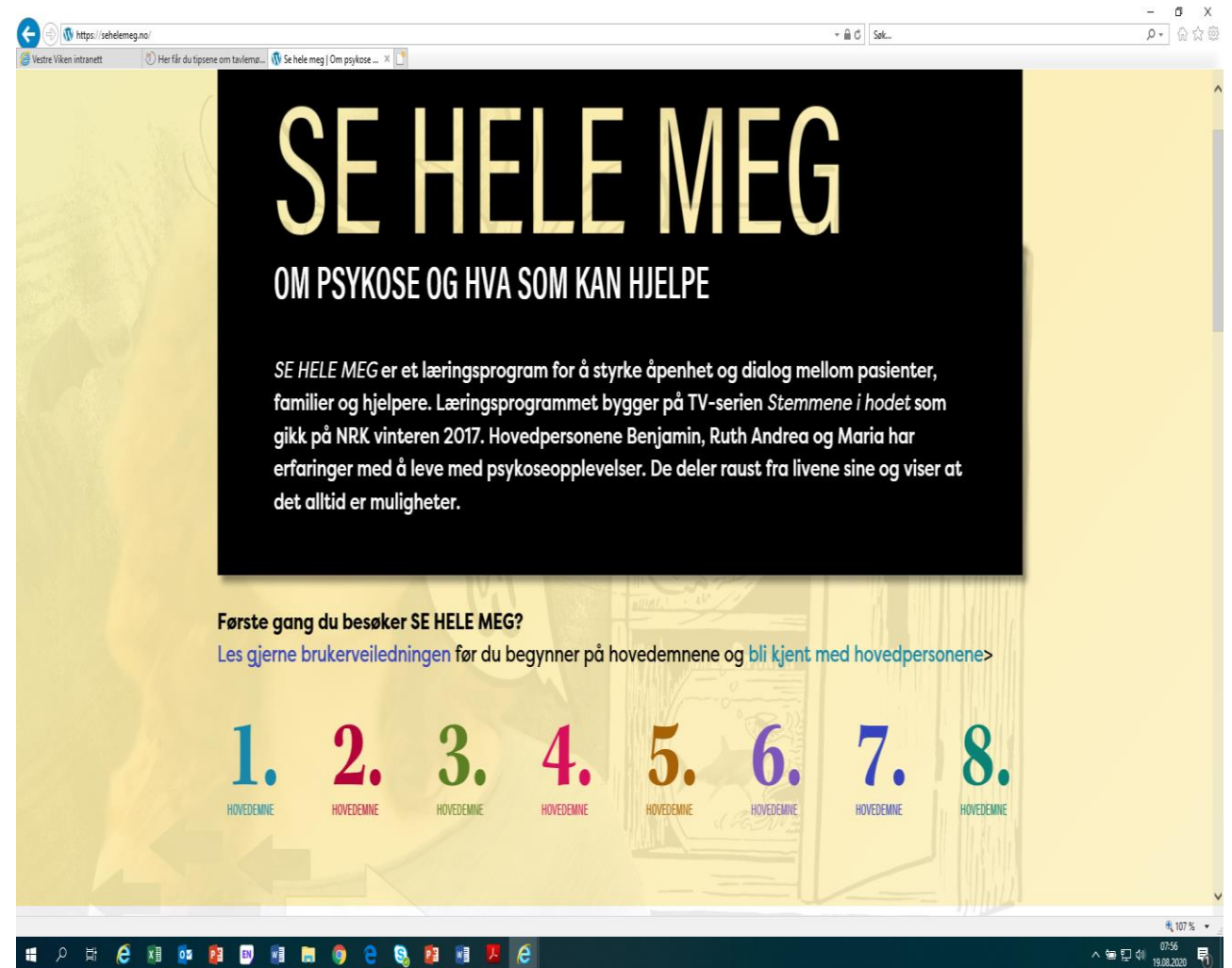
Tv-serie om psykose

- Hvordan det kan oppleves å ha stemmer.
- Episode 4: 03.00-05.10
- Snakke om det som har vært. Hvordan forstå:26.00-28.10

Nettbasert læringsprogram

www.sehelemeg.no

The screenshot shows a web browser window with the URL <https://sehelemeg.no/>. The page features a large black box with the title "SE HELE MEG" in large yellow letters, followed by the subtitle "OM PSYKOSE OG HVA SOM KAN HJELPE" in white. Below this, a paragraph in white text describes the program as a learning tool for patients, families, and caregivers, based on the TV series "Stemmen i hodet".

Første gang du besøker SE HELE MEG?
Les gjerne brukerveiledningen før du begynner på hovedemnene og bli kjent med hovedpersonene>

Below the text is a horizontal list of eight numbered items, each with a colored number and the word "HOVEDEMNE" underneath:

- 1. HOVEDEMNE
- 2. HOVEDEMNE
- 3. HOVEDEMNE
- 4. HOVEDEMNE
- 5. HOVEDEMNE
- 6. HOVEDEMNE
- 7. HOVEDEMNE
- 8. HOVEDEMNE

The browser's taskbar at the bottom shows the Windows logo, search icon, and various application icons. The system tray on the right indicates the time as 07:56 and the date as 19.08.2020.

- **Erfaringsfilm Familiegruppe** - [Familiegruppe kan hjelpe deg - YouTube](#)

Nyttige linker

- Informasjon til pårørende, Helsedirektoratet: <http://www.helsedirektoratet.no/psykisk-helse-og-rus/brukere-og-parorende/Sider/default.aspx>
- [Barn og unge i familien? - Vestre Viken](#)
- Barn som pårørende, helseforetak:
- <https://vestreviken.no/behandlinger/barn-og-unge-i-familien>
- <https://sshf.no/helsefaglig/kompetansetjenester/barnsbeste>
- Pårørendesenteret i Oslo: <http://www.piosenteret.no/>
- Pårørendesentret, for deg som er pårørende i Norge:
- <http://www.parorendesenteret.no/om-oss>
- LPP Landsforeningen for pårørende i psykisk helse.
- <http://www.lpp.no/>
- Nasjonalt senter for erfaringskompetanse: <http://www.erfaringskompetanse.no/>
- NÆR. Mestringsbok for pårørende:
- <https://www.napha.no/multimedia/7163/Mestringsbok-for-parorende>

[Familiegruppe kan hjelpe deg - YouTube](#)

KI 14-15

Hvordan overkomme taushetsplikt som barriere

Etiske dilemmaer knyttet til taushetsplikten og informasjonsdeling

► Forskningsspørsmål

Hvilke etiske utfordringer opplever helsepersonell knyttet til taushetsplikten i pårørendesamarbeid i behandlingen av personer med psykoselidelser? Hvilke tiltak erfarer de kan forbedre håndteringen av disse utfordringene?

► Deltagere og datainnsamling

Fokusgruppeintervjuer med helsepersonell og ledere i implementeringsteam ved intervensjonseenhetene (innledende og midtre fase av implementering).

Fokusgruppeintervjuer med andre klinikere (sen fase).

Tilsammen 21 fokusgrupper.

Hansson et al. *BMC Psychiatry* (2022) 22:812
<https://doi.org/10.1186/s12888-022-04461-6>

BMC Psychiatry

RESEARCH

Open Access

The duty of confidentiality during family involvement: ethical challenges and possible solutions in the treatment of persons with psychotic disorders

Kristiane Myckland Hansson^{1*}, Maria Romøren¹, Bente Weimand^{2,3}, Kristin Sverdvik Heiervang^{1,2,3}, Lars Hestmark¹, Elleke G. M. Landeweer⁴ and Reidar Pedersen¹

Abstract

Background: Family involvement during severe mental illness is still poorly implemented, contrary to evidence-based recommendations. Confidentiality issues are among the most prominent barriers, with mental health professionals facing complex ethical, legal, and practical challenges. However, research focusing on this barrier is very sparse. Nested within a cluster-randomised trial to implement guidelines on family involvement for persons with psychotic disorders in community mental health centres, the aim of this sub-study was to explore ethical challenges related to the duty of confidentiality as experienced by mental health professionals, and to explore key measures that might contribute to improving the handling of such challenges.

Methods: In total 75 participants participated in 21 semi-structured focus groups, including implementation team members at the initial and late phase of the intervention period and clinicians who were not on the implementation teams, at late phase of implementation. We used purposive sampling and manifest content analysis to explore participants' experiences and change processes.

Results: Ethical challenges related to the duty of confidentiality included 1) Uncertainty in how to apply the legislation, 2) Patient autonomy versus a less strict interpretation of the duty of confidentiality, 3) Patient alliance and beneficence versus a less strict interpretation of the duty of confidentiality, 4) How to deal with uncertainty regarding what relatives know about the patients' illness, and 5) Relatives' interests versus the duty of confidentiality. Measures to facilitate better handling of the duty of confidentiality included 1) Training and practice in family involvement, and 2) Standardisation of family involvement practices.

Conclusion: When health professionals gained competence in and positive experiences with family involvement, this led to vital changes in how they interpreted and practiced the duty of confidentiality in their ethical reasoning and in clinical practice. Especially, the need to provide sufficient information to the patients about family involvement became evident during the study. To improve the handling of confidentiality issues, professionals should receive

*Correspondence: k.m.hansson@medisin.uio.no

¹Centre for Medical Ethics, University of Oslo, Postboks 1130 Blindern, 0318 Oslo, Norway
 Full list of author information is available at the end of the article

© The Author(s) 2022. **Open Access** This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License, which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, as long as you give appropriate credit to the original author(s) and the source, provide a link to the Creative Commons licence, and indicate if changes were made. The images or other third party material in this article are included in the article's Creative Commons licence, unless indicated otherwise in a credit line to the material. If material is not included in the article's Creative Commons licence and your intended use is not permitted by statutory regulation or exceeds the permitted use, you will need to obtain permission directly from the copyright holder. To view a copy of this licence, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>. The Creative Commons Public Domain Dedication waiver (<http://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/>) applies to the data made available in this article, unless otherwise stated in a credit line to the data.

Etiske utfordringer knyttet til taushetsplikten og deling av informasjon

- Usikkerhet i hvordan lovverket skal anvendes
- Balansere pasientens autonomi og pasientallianse versus hensynet til hva som kan være til pasientens beste
- Hvordan håndtere usikkerhet mht. hva pårørende vet om pasientenes sykdom
- Pårørendes interesser kontra taushetsplikt

- Vi fant også forståelser og praksis rundt taushetsplikten varierte betydelig innenfor enhetene og mellom den enkelte kliniker.

Taushetsplikten

Det verste som jeg hørte nå, som en pasient satte ord på: «ja jeg føler at den taushetsplikten er en stor belastning for meg og, fordi veldig mye informasjon som jeg ønsker at de skal gi, det får jeg høre at de (pårørende) ikke har fått» (...), ikke sant, så det kan bli sånn at til og med pasienten kan oppleve taushetsplikten som en belastning.

(sosionom)

«Containereffekten»

... en annen hemmer som jeg ser er litt at, eh... at pårørende har blitt vanskjøtta over mange, mange, mange år. Og det gjør at mange pårørende har et litt sånn anstrengt forhold til hjelpeapparatet, ikke sant, de har ikke følt seg sett, de har ikke følt seg hørt (...) så det innebærer at veldig mye av den kontakten som de har når de henvender seg til helsepersonell er veldig mye sånn «containereffekt» som vi kaller det da, sånn... sånn øse ut om hvor frustrert de er over hjelpeapparatet – og det de gjør skaper litt sånn dårlig relasjon til behandlere, for de opplever jo seg selv som personer som er veldig opptatt av å både ivareta pårørende og pasienter, ikke sant.

(vernepleier)

Tiltak som la til rette for bedre håndtering av taushetsplikten

- Opplæring og at man begynte å praktisere pårørendesamarbeid
- Standardisering av pårørendesamarbeidet

Taushetsplikten

- Hvorfor?
  - Pasientens rett til privatliv og selvbestemmelse (forutsetter samtykkekompetanse)
  - Tillit og allianse
  - Pasientens beste
- Mange unntak i loven, men relativt lite i forhold til nære pårørende
- Noen ganger kan taushetsplikten stå i veien for pårørendesamarbeid - men kanskje ikke så ofte som mange tror

Alle pårørende som henvender seg til helsevesenet har rett til å få:

- Generell informasjon om rettigheter, vanlig praksis på området, saksbehandling
- Mulighet for opplæring, faglig informasjon om psykisk lidelser og vanlig behandling
- Hva som ikke er taushetsbelagt:
  - Generell veiledning og informasjon
  - Opplysninger som er kjent fra før, eks. diagnose
  - Hvis pasienten gir samtykke
  - Lytte til pårørende

Kontakt med nærmeste pårørende ved alvorlig psykisk lidelse

- Sjelden eller aldri behov for å dele mye informasjon om pasienten mot pasientens vilje. Pårørende trenger bare informasjon som er aktuell for sin rolle som pårørende
- «Minimumsinformasjon» (at pasienten får hjelp for en psykisk lidelse på DPSet) er viktig for å kunne etablere kontakt, lytte, innhente komparentopplysninger, gi generell informasjon og veiledning, tilbud om pårørendekurs, og starte eller videreutvikle et samarbeid.
- Ofte vet nærmeste pårørende allerede at pasienten får hjelp og hvorfor
- Pasienten er gjerne mest skeptisk til pårørendesamarbeid når behovet for pårørendesamarbeid er størst, f.eks. ved forverring av sykdom eller konflikt

Snakk sammen to og to

Dialogspørsmål om taushetsplikten

- Del en erfaring med bruk av taushetsplikten
- Etter i dag -Har du fått noen nye tanker om hvordan taushetsplikten kan praktiseres